

REGISTERBLAD**Namn:** Åke Widgren**Datum:** 99-02-08**OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I BLEKINGE LÄN****Områdesnummer och namn:** NK 23 TORHAMNS SKÄRGÅRD**Kommun:** Karlskrona**Kartblad:** Karlskrona 3F SO**Areal:** 19 120 ha**Naturgeografisk region:** 9. Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde, 12 b. Kalmarkusten**Kust/havsregion:** IV. Egentliga Östersjön**Regionindelning för sjöar och vattendrag:****Agrara kulturlandskapsregioner:** 2 Sydsvenska odlingsbygderna**Landskapsform:** Slätt med relativ höjd lägre än 20 m**Riksvärde**

Skärgårds- landskap	Buskrik utmark	Fauna		
	Havsstrandäng	Fauna		
	Äng	Flora		
	Öar och skär	Flora		
		Fauna		
	Marina våtmarker	Marin flora/fauna		
	Strand			
Mosse				
Havslandskap	Öar och skär	Flora		
		Fauna		
	Marina våtmarker	Fauna		
	Kusthav	Marin flora/fauna		
	Strand			

Värdeomdöme: Området omfattar Sveriges sydligaste skärgård och utgör en viktig länk i salthaltsgradienten längs landets kust. Inom skärgården finns såväl skyddade

grundområden som exponerade djupområden. Området innehåller också en stor variation i bottenbeskaffenhet samt en stor artrikedom inom det marina växt- och djurlivet. Grundområdena är viktiga som lekplatser för sill. Hela skärgårdsområdet har stor betydelse för häckande, rastande och övervintrande fågelarter. Torhamns udde är en av landets viktigaste sträckfågellokalerna. På Öppenskär finns en myr som genom sitt geografiska läge saknar motsvarighet i landet. Inom området finns också artrika hagmarker, buskrika utmarker, vidsträckta betade havsstrandängar samt en slätterhävdad havsstrandäng av stort biologiskt värde. Torhamns skärgård ett värdefullt referensområde.

Huvudkriterier: A, C, D

Stödskriterier: Storlek, Mångformighet, Kontinuitet, Representativitet, Raritet, Nyckelområde, Särprägel, Funktion flora och fauna

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt jordbruk, naturvårdsinriktad beteshävd och skötsel av landskapselement på öarna i området, samt god vattenkvalitet i vattenområdet. Restaurering av vissa betesöar bör ske.

Områdets naturvärden kan skadas av minskad eller upphörd hävd, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, täkt, schaktning, luftledningar, vindkraftverk, vägdragningar, muddring, deponering av massor, utfyllnad, fiskodling, utsläpp av avloppsvatten och andra vattenföroreningar samt övergödning.

Säkerställande: Inom området finns 5 naturreservat: Hästholmen - Ytterön (obj nr 10 02 030), Svenö (obj nr 10 02 028), Järkö (obj nr 10 02 029), Utklippan (obj nr 10 02 058) samt Torhamns udde (obj nr 10 02 033). Inom området finns vidare 7 fågelskyddsområden: Hammaröra/Båtaskär, Ärlaskär, Eneskärskläppar, Sone-skären/Leragrund/Högaskär/Tvägölja/N och S Hylteskär/ Stämmaskär/Kuggaskär/Gräsholmen, Källeskär, Danaflöt, St Ören/Yttre Flisan/Ronnekläppen/-Kvarken/Tvisnakläppen/Långören.

Utklippan (naturreservat), Ronnekläppen m fl öar (fågelskyddsomr) och Hästholmen-Torhamns udde (naturreservat, fågelskyddsomr) ingår i Natura 2000 enligt fågeldirektivet.

Hela området omfattas av förordnande enligt 19 § NVL, i dess äldre lydelse, rörande bl a barrskogsreglering.

Områdets huvuddrag: Torhamns skärgård uppvisar, tillsammans med angränsande innerskärgård och fastlandet på Torhamnshalvön, en vegetationszonering från lövskog på fastlandet till betade öar med artrik torrängsvegetation, buskrika utmarker samt havsstrandängar på de inre och mellersta öarna, och slutligen kala skär i det yttersta havsbandet. Den nordvästra delen av skärgården ingår i det blekingska sprickdalslandskapet (reg 9) och den mycket flacka östra och södra delen hör naturgeografiskt till Kalmarkusten (reg 12 b). Hela området är viktigt för häckande, rastande och övervintrande fåglar och de på många ställen grunda vattnen är viktiga för lekande sill. Hela skärgården har mycket stor betydelse för friluftslivet. Den har också ett mycket stort kuturmiljövärde. De viktigaste delområdena beskrivs var för sig.

Skärgårdsområdet mellan Sturkö och Hästholmen

Området består av ett 20-tal i huvudsak berbundna öar, inramade av storöarna Sturkö, Senoren och Hästholmen. På öarna finns ett för östra skärgården representativt kulturlandskap. De flesta är betespräglade och dominerade av buskvegetation (buskrik utmark). Vegetationen är ofta mosaikartad med en växling mellan hållmarker, torr hed- eller ängsvegetation, lövskogsdungar och strandängar. Flera av öarna betas alltjämt. På bl a Arnö har beteslandskapet restaurerats under 1980-talet. På Maltkvarns södra del finns ett delvis välbevarat odlingslandskap med små inägoåkrar och ett utmarksbete med ljunghed. På ön Flaskskär finns ett fornlämningsområde med medeltida husgrunder och båtkåsar samt resterna av fiskeläge från 1800-talet. Den sista gården fanns kvar till omkring 1940. Senora Svenö och Järkö är naturreservat. Några av öarna är viktiga häckfågellokaler. Särskilt kan nämnas småöarna söder om Sturkö: Långören, Kvarken, Ronnkläppen och Stora Ören, samt den kala klippön Danaf্লöt. Bland häckande arter märks *skräntärna*, *svärta* och *småskrak*. I områdets norra del ingår också den grunda viken Ryamad, vid vars norra kant det finns två små slätterhävade havsstrandängar med artrik och skyddsvärd flora. Även halvön Ekenäs med sitt lövskogsinramade beteslandskap, söder om Ryamad, ingår i området.

Naturreservatet Hästholmen - Ytterön

Landskapet på Hästholmen - Ytterön är starkt kulturpräglat med betad buskrik utmark och spridda åkrar inramade av stenmurar. Bebyggelsen på Hästholmen är väl samlad på en bergshöjd, medan bebyggelsen på Ytterön är mera spridd. Hästholmen och Ytterön har ett för östra skärgården representativt och mångsidigt kulturlandskap. Hästholmens förhållandevis orörda bymiljö har knappast någon motsvarighet i den blekingska skärgården. I anslutning till Hästholmens by finns ett låglänt betad strandängsområde med artrik flora. Bland förekommande arter märks *glasört* och *revigt saltgräs*. I strandområden på öns sydvästra del har *busktörne*, sina östligaste kända lokaler i landet. Öarna Torhamnsskär, Äspeskär och Öppenskär, som ingår i reservatet, domineras av öppen enbuskhet. Övriga småöar inom reservatet utgör viktiga häckningslokaler för sjöfågel.

På Öppenskär finns en cirkelrund mosse omgiven av laggkärr, Öppenskärs mossen, som genom sitt geografiska läge saknar motsvarighet i landet. Den har, trots viss påverkan av torvtäkt, ett mycket stort vetenskapligt värde.

Torhamns ytterskärgård

Området utgör en övärld som är representativ för den blekingska ytterskärgården, där ett bete med mycket lång kontinuitet skapat ett öppet landskap. Flertalet av öarna är flacka och domineras av buskrika utmarker och havsstrandängar. På Utlängan bedrivs ett traditionellt jordbruk. Inlängan, Utlängan, Ungskär, Vieskär och Långören är de största öarna.

Torhamnsskärgården är utpräglad flack. Högsta punkten finns på Inlängan och utgörs av en strandvall 9-10 m ö h. Större delen av öarna ligger under 5 m-nivån. Fjärdarna mellan öarna är grunda. Området utgör en del av den östblekingska urbergslätten, det sk subkambriska peneplanet, och ingår i den naturgeografiska regionen 12 b (Kalmarkusten). Större delen av skärgården har ett jorddjup som är mindre än 0,5 m. Litorinastrandvallarna i området är väl utbildade. Detta gäller särskilt på Inlängans

centrala del samt på Utlängan.

På några av öarna finns vidsträckta havsstrandängar med betydande biologiska värden. De största finns på södra Vieskär, nordvästra Ungskär och på delar av Utlängan. På Utlängan har mycket av det gamla betespräglade landskapet, buskrik utmark, restaurerats under 1990-talet. Längs öns södra och sydöstra sida sträcker sig en låg sanddyn som vid sin högsta punkt, den s k Fyrsanden, hyser länets enda lokal för *Östersjörör*.

Området har mycket stor betydelse för häckande, rastande och övervintrande sjöfågel. De viktigaste häckningsöarna är Trollholmen, Kuggaskär, Leragrund och delar av Vieskär tillsammans med öarna N och S Hylteskär samt Tvägölja. Bland häckande arter märks *kentsk tärna*, *storspov* och *svärta*. Havsstrandängar samt grunda vattenområden i skyddade lägen är också mycket viktiga för rastande vadare. Ett sådant grundområde, som delvis blottläggs vid lågvatten, finns mellan Vieskär och Mellanskär.

Vattenområdet mellan Torhamn och Utklippan är ett värdefullt marint referensområde för miljöundersökningar. Här finns flertalet av de djursamhällen och vegetationstyper som förekommer i regionen. Mångfalden av kombinationer med varierande bottensubstrat, vegetation och djursamhällen är påfallande. Huvuddelen av området är mycket lite påverkat av utläpp från samhällen och industrier, utöver den allmänna påverkan i denna delen av Östersjön.

Torhamns udde

Området är till största delen naturreservat. Reservatet omfattar Torhamns udde samt öarna Båtaskär och Hammaröra. Det utgör en del av den östblekingska urbergsslätten och ingår i den naturgeografiska regionen 12 b (Kalmarkusten). Dominerande naturtyper är buskrik utmark, ljunghed, björkskog/blandskog samt havsstrandäng. Havsstrandängen är på den sydvästra delen vidsträckt och mycket välbetad. Den rödlistade *värkällörten* är fläckvis talrik. I det långgrunda vattnet väster om udden växer fläckvis rikligt med kransalger, bl a rödlistade arter.

I den sydöstra delen av reservatet finns en fågelstation. Vid Torhamns udde koncentreras flyttfågelsträcken, p g a kusternas ledlinjeeffekt, under såväl vår- som höstflyttning. Udden är en viktig lokal för rastande fåglar samt av stort värde för ornitologisk forskning. Hammaröra är en värdefull häckningsplats för bl a tärnor, änder och gäss. Landskapsbilden på udden är särpräglad. Torhamns udde är även av stort intresse för det rörliga friluftslivet. Södra delen av udden disponeras av försvaret som skjutfält och övningsområde.

Vid Sörviken, mellan reservatet och Sandhamn, utbreder sig ett varierat strandängsområde som bl a innehåller en från havet avsnörd lagun,

Utklippan

Utklippan utgörs av två huvudöar, Norraskär och Södraskär, samt en del mindre kobbar och skär. Området är naturreservat. Öarna har ett mycket utsatt läge ca 8 km sydsydväst om Utlängan. På Södraskär finns fyr och härtill hörande byggnader av kulturhistoriskt värde. Utklippan är en replipunkt för såväl yrkesfisket som för det båtburna friluftslivet. En gästhamn finns mellan Öarna..

Berggrunden består av granit. Genom inlandsisen inverkan har rundhällar och olika typer av riktningselement, t ex isräfflor, parabelriss och månärr, bildats. En serie jättegrutor finns vid norra stranden av Södraskär och Norraskär.

Utklippan saknar nästan helt träd- och buskskikt. Vegetationen utgörs till stor del av mager gräshed. Bland mindre vanliga växtarter på öarna märks *strandkål* och *kupandmat*. I hållkar ynglar *stinkpadda* och *grönfläckig padda*, båda rödlistade. Även *åkergröda* förekommer.

På Utklippan finns en fågelstation som främst bedriver ringmärkning. Öarna intar genom sitt läge en unik roll som flyttfågellokal. Även vattnet runt ögruppen är viktigt för rastande sjöfåglar. Bland häckande arter på öarna märks *silltrut*.

Anmärkningar: Naturreservaten Järkö, Senora Svenö, Hästholmen-Ytterön och Torhamns udde har föreslagits till Natura 2000. En betydande del av området ingår i länets bevarandeplan för odlingslandskapet (obj nr 80.70, 80.71, 80.72 och 80.73), samt i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet (obj nr K8010, 80.326, 80.336, 80.340, 80.346, 80.347, 80.348). I ängs- och hagmarksinventeringen beskrivs mer än 30 objekt, mest betesmarker. I VMI ingår 10 våtmarker, av vilka Öppenskärsmossen finns med i den nationella myrskyddsplanen.

Hela området är av riksintresse för friluftslivet. Delar av området är av riksintresse för kulturminnesvård (nr KK 017) Flaxskär, (KK 018) Utlängan, (KK 019) Långörens fiskeläge. Området är vidare av riksintresse enligt 4 kap 4 § miljöbalken.

Referenser:

- Länsstyrelsen i Blekinge län, 1984: Naturvårdsplan Blekinge.
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1986: Torhamns ytterskärgård. Natur och naturvärden. Meddelande 1986 : 2
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1987: Torhamns ytterskärgård. Marininventering. Meddelande 1987:1
 Berglund, Björn. 1965: Late-Quaternary vegetation in eastern Blekinge, southeastern Sweden, a pollenanalytical study. 1. Late-glacial time. Lund 1966
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1996: Odlingslandskapet i Blekinge - bevarandeplan. Länsstyrelsen.
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1993: Ängar och hagar i Blekinge.
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1994. Våtmarker i Blekinge.
 Länsstyrelsen i Blekinge län, 1994. Ängar och hagar i Karlskrona.
 Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.
 Naturvårdsverket, 1994, Myrskyddsplan för Sverige.